

1 KAUPUNKIKALUSTEOHJEEN LÄHTÖKOHDAT JA TAVOITTEET

Tavoitteet

Kaupunkikalusteohje on laadittu suunnittelun, rakentamisen, ylläpidon ja kalusteiden hankinnan valmistelun työväliseksi. Ohjeen avulla voidaan pitkällä aikavälillä uusia kalustevalikoima laadukkaaksi ja parantaa kalusteiden hankinnan, käytön sekä ylläpidon tarkoituksenmukaisuutta ja taloudellisuutta. Tavoitteena on luoda Helsingin julkisen ulkotilan kalustemallisto, jolla on yhtenäinen ja tunnistettava Helsinki-ilme, johon vaikuttavat muotoilu, materiaalit ja pintakäsittelyt sekä väritys.

Sisältö

Ohje rakentuu kahdesta osasta. Ensimmäisessä osuudessa kuvataan Helsingin kaupunkikalusteiden tyyliä sekä kalusteiden käyttöperiaatetta, joka pohjautuu kaupungin viiteen erilaiseen aluetyyppiin, sivu 17. Ohjeen sivulla 15 on Helsingin kaupunkikalusteiden vakiovärikartta.

Kaupunkikalusteohjeen toinen osa muodostuu kalustekohtaisesta tuotekortistosta sekä materiaali- ja ylläpito-ohjekorteista. Kalustekohtainen tuotekortti sisältää kalustetta koskevat tuotetiedot, käyttöalueet ja aluekohtaiset väri- ja materiaali- vaihtoehdot.

Kalusteiden yleiset valintakriteerit

Kalusteiden perusmallistoon on valittu Helsingin kaupunkikuvaan vakiintuneita rakennusviraston oman malliston kalustemalleja sekä valmismalleja. Omaa mallistoa on lisäksi täydennetty peruspenkillä, perustuolilla ja metsäpenkillä sekä roska-astiasarjalla. Valmismalleina hankittavat kalusteet on määritelty tuotevaatimusten avulla. Laadun takaamiseksi kaikille kalusteille on asetettu materiaali- ja pintakäsittelyvaatimukset. On myös tunnistettu tarpeet nykyisten kalusteiden kestävyys- ja toimivuuden parantamiselle sekä uusille kehitettäville kalustemalleille.

Kaupunkikalusteohje perustuu käytännön kokemuksiin, suunnitteluohjeisiin ja tutkimustietoon. Kaupunkikalusteohjeella turvataan, että julkisen ulkotilan kalusteet ovat laadukkaita ja kokonaistaloudellisesti edullisia. Laadun kriteerejä ovat esteettisyys, esteettömyys, ympäristöystävällisyys ja kokonaistaloudellisuus.

Esteettisyyden kriteerejä ovat Helsinki-tyylin määrittelyt koskien kalusteiden materiaaleja, muotoa, värejä ja viimeistelyn hienosäätöä, jotka yhdessä muodostavat perustan tyyllillisesti yhtenäiselle kalusteperheelle.

Esteettömyyden periaatteet noudattavat Helsingin kaupungin laatimia SuRaKu-esteettömyysohjeita. Kalusteissa esteettömyyden kriteerejä ovat kaikille käyttäjille soveltuvat mitoitus- ja muoto-ominaisuudet. Joissakin kalusteohjeessa esitetyissä nykyisissä kalusteissa saattaa olla esteettömyyden kannalta puutteellisia ominaisuuksia, jotka tullaan korjaamaan.

Ympäristöystävällisyyden kriteerejä ovat materiaalien ekologisuus, kestävyys ja kierrätettävyys sekä mahdollisimman vähäinen ympäristökuormitus.

Kokonaistaloudellisuudessa kiinnitetään huomiota hankintahintaan, ylläpidon helppouteen, kalusteiden ja materiaalien kestävyYTEEN sekä kalusteen elinkaareen. Kaupunkikalusteiden elinkaaren määrittämiseksi on tämän työn ohessa laadittu laskentataulukko, jolla määritetään kalusteiden valmistuksen, kuljetusten ja käytöstä poiston aiheuttamat päästöt muunnettuna CO₂-päästöjä vastaaviksi.

Ohjeen käyttö

Ohjeen kalustemallisto alueellisine kaluste- ja värisuosituksineen muodostaa Helsingissä käytettävien kaupunkikalusteiden perusmalliston, jota noudattamalla pyritään kohti tunnistettavaa Helsinki-ilmettä ja yhtenäistä kaupunkikuvaa. Kaikilta kaupunkikalusteiden kanssa toimivilta tahoilta edellytetään ohjeen soveltamista omaan työhönsä.

Erikoiskohteissa voidaan käyttää myös muita kalusteita. Erikoiskohteita ovat esimerkiksi alueet, joille voidaan perustellusti valita alueen rakennushistoriallisen tyylin mukaiset kalustemallit sekä sellaiset uudet rakennuskohteet, joissa kaupunkikuvallisista syistä halutaan käyttää muita kalustemalleja. Ohjeesta poikkeavat kalustevalinnat toimivat tällöin myös mahdollisten uusien kaupunkikalusteohjetta täydentävien kalustetyyppien, materiaalien ja pintakäsittelyjen kokeiluna. Erikoiskalusteiden ominaisuuksia koskevat kuitenkin samat esteettömyys- ja elinkaarikriteerit kuin kaupunkikalusteohjeen kalusteita.

Yleisperiaatteista poikkeamiset ratkaistaan yhteistyössä kalusteryhmän kanssa.

Kalustevalikoiman supistamiseen ja yhtenäistämiseen voidaan vaikuttaa myös ylläpidon keinoin. Ohjetta noudatetaan aina uusittaessa koko kohteen kalusteet. Myös kalusteiden osittaisen uusimisen tai täydentämisen yhteydessä harkitaan, olisiko syytä vaihtaa koko kohteen kalusteet ohjeen suositusten mukaisiksi. Kalusteiden, esimerkiksi istuimien, puutteellinen esteettömyys on selkeä peruste kalusteiden korvaamiseksi ohjeen mukaisilla malleilla.

Ohjeen tuotemäärittelyjä käytetään kalusteiden puitesopimuksia ja kalusteiden hankintaa kilpailutettaessa sekä kalusteiden suorahankinnassa.

Ohje sisältyy katu- ja puisto-osaston tuote- ja palvelulinjauskokoelmaan ja on ladattavissa rakennusviraston verkkosivuilta.

Ohjeen ylläpito ja kehittäminen

Kaupunkikalusteohjeen ylläpidosta ja jatkuvasta kehittämisestä sekä toimijoiden perehdyttämisestä vastaa rakennusviraston katu- ja puisto-osaston kalusteryhmä. Ohjeen käyttäjiltä toivotaan palautetta sekä hyviksi että puutteellisiksi osoittautuneista käytännöistä. Ohjetta päivitetään ja täydennetään tarvittaessa niin kalustevalikoiman kuin materiaalien ja pintakäsittelyjenkin osalta markkinoille tulevista uusista tuotteista saatavien käyttökokeusten, muuttuvien tarpeiden sekä saadun palautteen perusteella. Myös muita kalustekonkaisuuksia tullaan kartoittamaan ja liittämään ohjeeseen.

Kalusteryhmä

Kalusteryhmä perustettiin vuonna 2006 kaupunkikalusteselvityksen jatkotoimenpiteenä kalusteasioiden hoitoa ja kehittämistä varten katu- ja puisto-osastolla. Tällöin kalusteryhmän tehtäviksi määriteltiin mm. alueellisten kalusteiden tuoteperheiden täydentäminen, kalusteiden valinnan ja käytön ohjeiden ja tuotevaatimusten laatiminen sekä yleisperiaatteista poikkeamisen ratkaiseminen kalusteasioissa.

Yhteystiedot:

Arja Saaristo-Wahlberg, suunnitteluasiantuntija

Raija Holopainen, projektipäällikkö

Petri Arponen, puistovastaava

Tomas Palmgren, aluesuunnittelija

p. (09) 310 1661, sähköposti: etunimi.sukunimi@hel.fi

2 KAUPUNKIKALUSTEIDEN SUUNNITTELUOHJEET

Julkisen ulkotilan kalusteiden suunnittelulle ei ole tarkasti ohjaavia suunnitteluohjeita. Yleinen aihetta käsittelevä opas on Suomen kuntatekniikan yhdistyksen ”Katu 2002, Katusuunnittelun ja rakentamisen ohjeet”, joka käsittelee yleisellä tasolla kaupunkitilaan suunniteltavien tuotteiden vaatimuksia. Ohjeen katukalusteita koskevan luvun näkökulma on, että kulloisenkin sijoitusalueen arkkitehtuuri määrittää kaupunkikuvalliset lähtökohdat. Ohjeessa todetaan, että ”Kalusteiden tulee olla korkealaatuisia, helppokäyttöisiä, turvallisia ja tuotteiden tulee palvella kaikkia käyttäjäryhmiä.” Ohje toteaa myös, että kalusteissa tulee huomioida ylläpidon sujuvuus ja helppous. Muotoilun kannalta ohje korostaa eri käyttäjäryhmien, ilkvallan ja ilmaston huomioimista¹. Lisäksi Helsingillä on oma ”Helsingin katutila – ohjeita ja esimerkkejä” -ohje², jossa annetaan yleisohjeistusta katutilan elementtien suunnitteluun.

Kaupunkiympäristön asettamat vaatimukset

Kaupunkiympäristö on kestävyden kannalta erittäin vaativa. Helsingin ilmastotyyppi on merellinen kaupunki-ilmastotyyppi. Merellisyys merkitsee sateita ja tuulta sekä tuulen mukanaan tuomia suoloja. Kaupunki-ilmastossa kalusteisiin vaikuttavat ilman runsaat rikkidioksidi-, hiilidioksidi-, noki- pöly- ja savupitoisuudet. Lisäksi kalusteet sijoittuvat tyyppillisesti suojamattomaan ulkotilaan, jolloin ne ovat suoraan sateille ja auringon UV-säteilyn vaikutukselle alttiita. Kaupungin kalusteiden kulutuskestävyyttä rasittavat myös rullalautailu, ilkvallalta, kunnossapitokalusto ja huoltoajoliikenne.

Vaativissa olosuhteissa laadukkaatkin kaupunkikalusteet tarvitsevat säännöllistä ylläpitoa. Ylläpidon helpottamiseksi kalusteiden osien tulee olla helposti vaihdettavat ja korjattavat. Myös paikan päällä tehtävän ylläpidon tulee olla mahdollisimman helppoa (puhdistus, hionta ja maalaus).

Esteettömyyskriteerit

Esteettömällä suunnittelulla tuotetaan kaikille saavutettavissa olevaa ympäristöä. Esteettömyyskriteereitä suunniteltaessa on huomioitu erityisesti liikuntaesteiset ja heikkonäköiset. Lisäksi on huomioitu ikääntyvien tarpeet.

Helsinki kaikille -projektissa valmistuneen Helsingin kaupungin esteettömyyssuunnitelman tavoitteena on ohjata ja koordinoita kaupungin eri hallintokuntien esteettömyyteen tähtääviä käytännön toimenpiteitä vuosina 2005–2010. Osittain samanaikaisesti Helsingin esteettömyyssuunnitelman kanssa on ollut käynnissä valtakunnallinen esteettömyyden julkisten alueiden suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon ohjeistaminen katu-, viher- ja piha-alueilla (ns. SuRaKu -projekti).³

---

¹ Katu 2002, Katusuunnittelun ja rakentamisen ohjeet, 2003 s.146–154

² Helsingin katutila – ohjeita ja esimerkkejä 2004, s. 35–52

³ Helsingin kaupungin esteettömyyssuunnitelma 2005–2010

Ympäristön hahmottaminen ja yksityiskohtien havaitseminen parantuu, kun kalusteiden ja niiden ympäristön välillä on selkeä värikontrasti. Suomen oloissa luonnon värikontrastit muuttuvat vuodenaikojen mukaan äärilaidasta toiseen. Yksittäisistä väreistä sininen ja punainen ovat pimeällä vaikeasti hahmotettavia. Sen sijaan vaaleanvihreä, oranssi ja keltainen on todettu hyvin hahmottuviksi. Heijastavat pinnat ovat autisteille ja heikkonäköisille vaikeita, joten niitä tulee välttää.⁴ Helsingissä kaupungin vanha vaalean vihreä sävy 172M (Tikkurila Oy) on todettu käyttäjähavainnointien yhteydessä toimivaksi väriksi ympäri vuoden.⁵

Esteettömien istuinten mitoitusohjeet on annettu SuRaKu -ohjekortissa 14, Istuimet. Helsingin uusien perus- ja metsäpenkin suunnitteluprosessin aikana esteettömyyteen liittyvä mitoitus on tarkentunut seuraavasti:

- Esteettömissä istuimissa tulee aina olla selkänoja ja käsinoja(t).
- Istuinkorkeus on 470–480 mm.
- Istuimen syvyys on 430–480 mm.
- Istuimen kallistuskulma on vähintään 1°, enintään 3°.
- Istuimen ja selkänojan välinen kulma vähintään 95°, enintään 110°.⁶
- Selkänojan korkeus istuimesta on vähintään 400 mm.
- Käsinojan korkeus istuimesta on vähintään 200 mm, enintään 240 mm.

---

⁴ Esteetön perhepuisto ja liikuntapolku, Rakennustieto Oy

⁵ Haastattelu, Pirjo Tujula, HKR

⁶ Anthropometry for designers, John Croney, Batsford Academic and Educational Limited, Lontoo